

Aplikace matematiky

Evžen Kindler

K narozeninám doc. RNDr. Jiřího Raichla, CSc.

Aplikace matematiky, Vol. 32 (1987), No. 2, 157--159

Persistent URL: <http://dml.cz/dmlcz/104244>

Terms of use:

© Institute of Mathematics AS CR, 1987

Institute of Mathematics of the Academy of Sciences of the Czech Republic provides access to digitized documents strictly for personal use. Each copy of any part of this document must contain these *Terms of use*.

This paper has been digitized, optimized for electronic delivery and stamped with digital signature within the project *DML-CZ: The Czech Digital Mathematics Library* <http://project.dml.cz>

Pri príležitosti životného jubilea prof. Brillu nie je možné nespomenúť jeho dlhoročnú aktívnu prácu pri riešení významných úloh národného hospodárstva, či už je to účasť na predprojektivej príprave vodného diela DUNAJ, alebo dlhoročná spolupráca ním vedeného kolektívu s n. p. Hydroconsult Bratislava. Hlavným výsledkom tejto spolupráce je veľmi presné matematicky náročné riešenie kruhových a pravouholníkových vodných nádrží na pružnom podloží, ktoré sa široko používa v praxi pri budovaní vodojemov a čistiacich staníc a ušetrilo už veľa ton materiálu a veľa hodín ľudskej práce.

Nemožno obísť zásluhy prof. Brillu o rozvoj výpočtovej techniky, predovšetkým na univerzite. Dnes sa to javí ako samozrejmosť, že študenti matematiky či fyziky si môžu prostredníctvom terminálov „siahnuť“ na súčasnú výpočtovú techniku. Málokto si však spomenie, koľko úsilia musel prof. Brilla po svojom príchode na univerzitu vynaložiť, kým sa podarilo inštalovať počítač EC 1010, ktorý bol ako prvý prístupný študentom. Jeho krédom bolo a je, že matematické výsledky majú vyúsťovať v programovú realizáciu, kedykoľvek je to možné.

Prof. Brilla vyškolil veľa mladých odborníkov v teoretickej mechanike, numerickej a matematickej analýze. Je predsedom komisie pre obhajoby doktorských dizertačných prác v odbore 11-05-9 „Približné a numerické metódy“, členom viacerých ďalších doktorských a kandidátskych komisií, členom Komisie pre matematiku SAV. Je dlhoročným predsedom Slovenskej spoločnosti pre mechaniku SAV, členom vedeckých rád rôznych fakúlt a ústavov atď.

V mene jeho spolupracovníkov, kolegov, priateľov a žiakov, želáme prof. Brillovi pevné zdravie, mnoho ďalších úspechov vo vedeckej práci a pohodu v osobnom živote, aby mu jeho pracovný entuziazmus vydržal ešte veľa rokov.

Pavol Brunovský, Alojz Némethy

K NAROZENINÁM DOC. RNDr. JIŘÍHO RAICHLA, CSc.

Teorie programování, programovací jazyky, počítače, informatika a vše, co nějak souvisí s výpočetní technikou, zní v matematické veřejnosti stále mládím, svěžestí a silou, takže vypadá poněkud paradoxně, když píšeme o tom, že jeden z našich předních odborníků, který se celý život věnoval problematice výpočetní techniky, dosáhl věku, kdy už se o jeho narozeninách píše v tisku. Tím odborníkem míníme doc. RNDr. Jiřího Raichla, který se dožívá šedesátí let.

Narodil se 15. 5. 1927 ve Vysokově u Náchoda a v Náchodě vystudoval reálné gymnázium. Už tehdy projevoval hluboký zájem o matematiku a získal cenu na soutěži vypisované tehdy Matematicko-fyzikálními rozhledy. Po maturitě studoval na Přírodovědecké fakultě Karlovy univerzity v Praze užitou fyziku a pak nastoupil jako aspirant do Ústředního ústavu matematického. Pod vedením doc. Antonína Svobody se věnoval problematice tehdejší výpočetní techniky nejprve analogových počítačů a děroštitkových strojů, po své aspirantuře vybudoval v létech 1954–59 výpočtové oddělení a — přes své znalosti technického vybavení počítačů a jeho problematiky — se orientoval na problematiku vybavení programového. Tehdy bylo výpočtové oddělení už v Laboratoři matematických strojů a pak ve Výzkumném ústavu matematických strojů a tvořilo jednu ze tří hlavních sektorů této instituce.

Od roku 1959 přednášel na Matematicko-fyzikální fakultě, kde profesor Nožička organizoval první přednášky o výpočetní technice a brzy na to i výpočetní centrum Karlovy Univerzity; doc. Raichl tam přešel r. 1961, budování centra se velmi aktivně zúčastnil, jistou dobu byl dokonce jeho ředitelem a mezi tím se stal — v roce 1967 — docentem. Zavedl výuku programování, napsal několik knih, které byly vícekrát vydány — jmenujme Programování v ALGOLu, Programování pro samočinné počítače a Úvod do programování pro samočinné počítače — a řadu skript.

Když se píše o narozeninách nějakého předního matematika, obvykle se připomíná, že je slavi v plné svěžesti. U doc. Raichla zní takové vyjadřování poněkud banálně, neboť svou svěžest ukazuje téměř demonstrativně. Ukázal to i koncem 70. let, kdy byla konečně vehementněji realizována výuka výpočetní techniky na univerzitách. S tím nastoupila i nová generace ambiciózních matematiků, kteří už nemuseli zápat s pověrami o pavědě, jak bylo nutné v prvních letech aktivní práce doc. Raichla, takže mohli účinněji pracovat v konstituující se u nás informatice. Neměli však dostatek zkušeností, kterých nabyli ti, kdo jako doc. Raichl museli proboujovat prosazení výpočetní techniky; neměli ani potřebné zázemí ze všeobecně vzdělávacích škol, které by měla mít vědní disciplína, která se už společensky prosadila. Tito pracovníci se snažili likvidovat některé formy výuky, které zavedl doc. Raichl pod termínem „programování“, a při tom netušili, že je budou později znovuobjevovat jako „moderní programování“. Doc. Raichl se tedy začal věnovat problému vybudování zázemí informatiky na všeobecně vzdělávacích a nižších školách.

I když uznáme jeho bohaté zkušenosti z pedagogické práce na univerzitě, musíme obdivovat jeho odvalu ujmout se výuky programování pro ty, kdo dosud nemají maturitu, a pro ty, kdo sami takové lidi učí. Školská matematika právě prožívala největší okouzlení z množinového, tedy v podstatě secesního myšlení, a doc. Raichl se mimoto musel potýkat s obrovskými problémy organizačními, technickými i finančními. Můžeme říci, že mnoho z toho, co dnes existuje ve výuce použití výpočetní techniky v základním a středním školství, je dílem doc. Raichla, který od roku 1979 pracoval v Ústředním ústavu pro vzdělávání pedagogických pracovníků a od r. 1985 na katedře didaktiky matematiky MFF KU v Praze.

Doc. Raichl byl od počátku své odborné dráhy velmi fundovaným specialistou a vychoval i řadu aspirantů, kteří vděčně vzpomínají na jeho podnětné rady při studiu literatury, a to i v době, kde nebyl vybudován žádný informační systém odborné literatury v programování, programovacích prostředcích, překladačích a dalších složkách pozdější computer science, totiž v době, kdy takto zaměřené články vycházely v nejrůznějších periodikách matematických, technických i ekonomických oborů spolu s články naprosto „nepočítačovými“. Doc. Raichl se zúčastnil velmi efektivně i konstituování takového informačního systému u nás: Pracoval od 50. let na sborníku Information Processing Machines a od r. 1972 je redaktorem jeho novějších ročníků, je členem komise pro obhajoby v oboru numerická matematika a matematická informatika a čtenáři časopisu Aplikace matematiky už řadu let sledují rubriku Algoritmy, kterou on založil a za níž stále zodpovídá; je to jedna z prvních takových algoritmických sekcí, které byly ve světě u matematických časopisů zřízeny, a svým trváním je to sekce snad nejdelší na celém světě.

Jestliže tedy nyní přejeme doc. Raichlovi mnoho zdraví a úspěchů v práci, uvědomujeme si, že v tomto přání je kromě upřímné vděčnosti i trochu egoismu pro naši matematiku, neboť zdraví a úspěchy do dalšího života doc. Raichla implikují i zdraví a úspěchy ve vývoji matematiky, který nás dnes čeká.

Evžen Kindler

K ŠEDESÁTINÁM PROF. ING. FRANTIŠKA FABIANA, CSc.

Profesora Fabiana jsem poznal v roce 1958. S mimořádným zanícením přednášel teorii pravděpodobnosti pro studenty třetího ročníku specializace matematická statistika a vedl cvičení k předmětu matematická statistika. Kromě toho vyučoval i ve vyšších ročnících. Nemá smysl vyjmenovávat zde jeho pedagogický úvazek. Pozoruhodnější je zaznamenat jeho výrok, že vysokoškolský učitel má být schopen vyučovat kterýkoli předmět svého oboru, nejen to, na co se specializuje. Jak nesnadné je však prosazovat tento názor v konkrétních situacích!

Připomeňme některá základní životopisná data prof. Fabiana. Narodil se 19. 5. 1927 v Ledči nad Sázavou v rodině důstojníka z povolání. Rodina se tudíž často stěhovala. Po maturitě na reálném gymnáziu v Praze vstoupil v r. 1947 na Vysokou školu speciálních nauk ČVUT v Praze a studoval obor statistické inženýrství. Již v r. 1949 nastoupil na místo asistenta v ústavu statistiky a pojistné matematiky na téže škole. Po reorganizaci byl v r. 1953 převeden na katedru matematické statistiky MFF UK. V r. 1957 obhájil kandidátskou práci s názvem „Některé poznámky k teorii limitních zákonů“. V r. 1963 byl ustanoven zástupcem docenta a v r. 1968 na základě habilitační práce „Některé odhady pravděpodobností v případech silně jednovrcholových rozdělení“ byl jmenován docentem pro obor matematická statistika. Nakonec v r. 1979 byl jmenován profesorem pro obor aplikovaná matematika.

Mnohem nesnadnější je zaznamenat alespoň ty nejdůležitější funkce, které kdy profesor Fabian zastával a zastává. V letech 1962–63 a 1969–72 to byla funkce proděkana a zástupce děkana, v letech 1971–73 byl pověřeným děkanem a od r. 1973 do r. 1976 byl děkanem MFF UK. Od roku 1977 pracoval na odboru vědy na MŠ ČSR, v r. 1978 byl ustanoven ředitelem odboru